

SAMORZĄD ZAWICHOSTU W LATACH 1242-1795

POCZĄTEK SAMORZĄDU:

W dokumencie księcia Bolesława Wstydlivego, w 1250 r. napotykamy na nazwisko sołtysa Zawichostu - Jaśka, co zaświadcza, że lokalizacja (założenie miasta) miała miejsce przed tą datą. Prawdopodobnie w 1242 r., a więc po pierwszym najeździe tatarskim z 1241 r. "Miejskość" Zawichostu potwierdza też dokument Wstydlivego z 1257 r., który określa go jako: "... oppidum zauiehost iure Theutonico locatum", a więc miasto lokowane na prawie niemieckim. Wspomniany Jaśko był przedsiębiorcą, któremu B. Wstydlivy zlecił założenie miasta, a następnie mianował go sołtysiem, a więc urzędnikiem pełniącym funkcję sędziego miejskiego a także notariusza. W Zawichoście uformował się drugi obok książęcego (kasztelańskiego), ośrodek władzy lokalnej a mieszkańcy w znacznym stopniu uwolnili się od urzędników książęcych. Mogli oddawać się bez reszty różnym przemysłom i handlowi pod budowę domów otrzymali parcele a także określoną ilość ziemi uprawnej, jeszcze wtedy dokładnie nie rozmierzonej. Utworzony samorząd został wkrótce poddany pierwszej reorganizacji polegającej m.in. na zastąpieniu sołtysa przez wójta, aczkolwiek ten pierwszy nie utracił całkowicie swojego znaczenia. Być może, że powołanie wójta należy łączyć z faktem rozszerzenia i przeplanowania miasta oraz dokonaniem pomiaru jego gruntów, co miało miejsce przed 1255 r., w którym Franciszkanki zawichojskie otrzymały od Bolesława Wstydlivego siedem łanów ziemi.

DALSZE ZMIANY W ORGANIZACJI WŁADZ SAMORZĄDOWYCH, POWSTANIE RADY MIEJSKIEJ:

W XIV do XVI w. wśród mieszczan co bardziej znaczących ośrodków obserwujemy dążenie do zapewnienia sobie większego wpływu na bieg spraw lokalnych. Wyrazem tych dążeń jest tworzenie własnych przedstawicielstw ustrojowych w postaci rad miejskich, które działały obok urzędu wójtowskiego. Do rad, czyli tzw. urzędów radzieckich, wybierani byli zwykle najbogatsi obywatele, chociaż prawo magdeburskie, na podstawie którego je tworzone, mówiło, że do władz powinni być wchodzić: "... ludzie mądrzy, dobrzy, lat zupełnych, wszakże nie bardzo bogaci ani też ubodzy ale średniego stanu, nie pijanice, nie pochlebcy ani owi, którymi żony rządzą ...". Sposobem na przejęcie władzy urzędu wójtowskiego był wykup wójtostwa, co np. uczyniła rada miejska w Sandomierzu w 1511 r. stając się w ten sposób najwyższą władzą w mieście. W Zawichoście wójtostwo wykupił w 1370 r. król Kazimierz Wielki a przekazał je w dzierżawę niejakiemu Janowi, który prawdopodobnie przejął wszystkie uprawnienia tego urzędu. Do wykupu wójtostwa przez radę nie doszło. Pochodząca z 1500 r. informacja o wójcie zawichojskim zarządzającym miastem razem z czterema rajcami i siedmioma ławnikami upoważnia do poglądu, że w Zawichoście zachowała się silniejsza pozycja wójta i ławników niż rady miejskiej i burmistrza. Być może dlatego, że reprezentował on właścicielki miasta, czyli Franciszkanki, które w międzyczasie mogły nabyć prawa do tego urzędu.

W każdym bądź razie zakładamy, że od pierwszej ćwierci XV w. samorząd Zawichostu wzbogacił się o jeszcze jeden organ w postaci rady miejskiej. Odtąd miastem rządziły dwa porządki. Pierwszy stanowiła rada składająca się z rajców, drugi ława złożona z ławników, którymi kierował wójt. Na ich powoływanie jak i działalność wpływ wywierał Klasztor św. Andrzeja w Krakowie, siedziba Klarysek, który był właścicielem znacznej części miasta jak również miejscowi urzędnicy królewscy na czele z burgrabią a później starostą. Był to więc system rządów ławniczo - radzieckich dbających w większym stopniu o interesy mieszkańców miasta. Zastąpił on dotychczasową dominującą władzę wójta, czyli system wójtowsko - ławniczy.

Artykuł: Tadeusz Malara

Źródło: Wieść Gminna Kwartalnik Gminy
i Miasta Zawichost

Nr: 28/ I kwartał 2000